

Elżbieta Rogalska

ORCID: 0000-0001-7529-315X

Uniwersytet Szczeciński

Pedagogika milczenia w odniesieniu do „kącików ciszy” w szkołach a poglądy Janusza Korczaka¹

Pedagogy of Silence in Relation to the “Silence Corners” in Schools and the Views of Janusz Korczak

STRESZCZENIE

Dziecko może osiągnąć konsolidację tożsamości wówczas, kiedy zachowuje swoją godność i wolność. Prawa te, o które walczył z uporem Janusz Korczak, umożliwiają rozwój istoty myślącej. „Kąciki ciszy” to miejsca wyodrębnione w przestrzeni szkolnej, wyposażone w rzeczy sprzyjające ciszy. Pedagogika milczenia w ramach niniejszego artykułu zajmuje się egzystencjalnym i aksjologicznym wymiarem ciszy. Janusz Korczak widział w dziecku braki, nadmiary i możliwości dzielenia się czymś, co ma, jego trud inicjowania czegoś, predyspozycje do ruchu, ciszy, chęci bazgrania, myślenia – umożliwiające harmonijny rozwój dziecka, a także jego dzielność i godność, objawiające się w decyzyjności, uporze, dążeniu do celu i trudzie przebaczenia.

Celem artykułu jest pokazanie „kącików ciszy” z różnych perspektyw. W badaniach posłużono się poglądami J. Korczaka i zaprezentowano myśli współczesnych badaczy edukacji. Celem badania było też wyodrębnienie perspektyw odnoszących się do „kącików ciszy” występujących

---

¹ Tekst wygłoszony na Ogólnopolskiej Konferencji „Janusz Korczak/Stefania Wilczyńska. Warianty biografii pedagogicznych”, która odbyła się w dniach 17–18 maja 2018 roku w Szczecinie. Konferencja została zorganizowana w ramach współpracy Zachodniopomorskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Uniwersytetu Szczecińskiego.

w szkołach, jak wynika z doniesień ze stron internetowych. Do tego celu wykorzystano metodę badania dokumentów oraz *desk research*. W wyniku prac wyodrębniono trzy strony internetowe oraz wyakcentowano trzy rodzaje perspektyw: neutralną, pozytywną oraz negatywną. Wyciągnięto następujące wnioski:

- „kąćki ciszy” mogą być elementem przestrzeni, która umożliwiła podjęcie trudniejszej problematyki egzystencjalnej, niż przewiduje dla dzieci szkoła;
- Janusz Korczak akcentował idee immanentnego ciała społecznego, pozbawionego zewnętrznego władcy;
- Henryk Goldszmit neutralizował zakłócanie natury dziecka przy użyciu „pokoju ciszy” dla personelu;
- „kąćki ciszy” są pozytywnym efektem transformacji szkoły, bowiem umożliwiają zaistnienie artysty duszy.

SUMMARY

Children can achieve identity consolidation when they maintains their dignity and freedom. The dignity and freedom that Janusz Korczak fought for enable the development of a thinking being. "Silence Corners" are places separated in a school space, equipped with things that are conducive to silence. The pedagogy of silence under this article deals with the existential and axiological dimension of silence. Janusz Korczak believed that a child has certain deficiencies, excesses and opportunities to share something. He noticed the children's effort to initiate something; their predisposition to movement, silence, scribbling and thinking, which enable their harmonious development; as well as their courage and dignity manifested in decisiveness, stubbornness, pursuit of purpose and toil of forgiveness.

The aim of the article is to present "Silence Corners" from various perspectives, using the views of Janusz Korczak and contemporary researchers of education. On the other hand, the aim of the study was to identify perspectives related to "Silence Corners" occurring in schools, based on the reports from various websites. For this purpose, the document research method was used, together with the desk research technique. As a result, three websites were distinguished and three types of perspectives were stressed: a neutral, positive and negative one. The following conclusions have been highlighted:

- "Silence Corners" can be an element of space that makes it possible to undertake more difficult existential problems than the school provides for children;
- Janusz Korczak emphasized the idea of an immanent social body deprived of an external ruler;
- Henryk Goldszmit neutralized disturbing the nature of the child using the "silence room" for the staff;
- "Silence Corners" are a positive effect of the transformation of the school, because they enable the existence of artistry of the soul.

SŁOWA KLUCZOWE

Janusz Korczak, „kąćki ciszy”, edukacja wczesnoszkolna, milczenie, pedagogika

KEYWORDS

Janusz Korczak, silence corners, early school education, silence, pedagogy

Wprowadzenie

„Pełen, integralny rozwój osoby jest możliwy i ma miejsce wtedy, gdy opiera się na afirmacji godności człowieka i jego wolności” – pisze Małgorzata Kunicka², odwołując się do myśli Janusza Korczaka, który w godności widział prawo dla dziecka jako człowieka³. Godność zakłada zatem wolność, a oba te składniki umożliwiają prawidłowy rozwój istoty myślącej. Wnioskujemy z tego, że człowiek bez wolności i godności nie mógłby się rozwijać. Wobec tego ciekawym i istotnym zjawiskiem wydają się „kąciki ciszy” w szkołach. Czy są one naruszeniem wolności i godności człowieka, czy wręcz przeciwnie – umożliwiają bycie wolnym i zachowanie własnej godności?

„Kąciki ciszy” to miejsca stworzone w szkołach, wyposażone w sprzęty sprzyjające ciszy. Pedagogika milczenia, w rozumieniu niniejszego artykułu, jest poddyscypliną, która zajmuje się egzystencjalnym wymiarem ciszy⁴. To oznacza, że miejsca stworzone dla ciszy w ramach pedagogiki milczenia są odnoszone do aksjologicznego wymiaru istoty ludzkiej, a zatem hedonizmu, psychologii i duchowości człowieka.

Przedmiotem analiz było zbadanie założeń „kącików ciszy” istniejących w szkołach na podstawie doniesień ze stron internetowych. W czasie przeprowadzonych obserwacji wyodrębniono trzy perspektywy postrzegania takich miejsc w instytucjach edukacyjnych. Jest to temat ważny z uwagi na godność i wolność dziecka, o które walczył już J. Korczak. W dalszej części artykułu przedstawiono poglądy tego pedagoga, wyniki przeprowadzonych badań oraz podjęto próbę wyekspozowania znaczenia poruszonego tematu w odniesieniu do współczesnych badań nad edukacją. Odniesiono się szczególnie do wypowiedzi krytycznych o przedsiębiorczym modelu kształcenia.

Tło teoretyczne

Poglądy J. Korczaka zawsze odnoszą się do praw dziecka. „Nie – jak żądać, czego żądać od dziecka, nie – jak nakazywać i zakazywać, ale – czego mu brak, czego nadmiar posiada, czego żąda, co dać może”⁵ – pisze autor *Momentów wychowawczych*. Henryk Goldszmit widzi w dziecku zalety, zauważa, że

² M. Kunicka, *Nowy paradygmat kulturowy*, „Kultura. Media. Teologia” 2014, nr 19, s. 94.

³ M.B. Siemień, *Słowo łączy pokolenia: Korczak współczesnym biblioterapeutą?*, „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy”, 2014, nr 3.

⁴ E. Rogalska, *Pedagogika milczenia w życiu i twórczości Janusza Korczaka*, praca magisterska, Szczecin 2017, s. 3.

⁵ J. Korczak, *Momenty wychowawcze*, Warszawa – Łódź 1924, s. 3.

jest ono wyposażone w braki, nadmiary i możliwość podzielenia się czymś. Nie jest zaś osobą do karania, którą można władać. Dziecko według Starego Doktora jest podmiotem, istotą, nie zaś przedmiotem. Pogląd ten został mocno wyakcentowany w innej książce tego lekarza, pedagoga i jednocześnie pisarza: „Możemy podnieść, podrzucić do góry, wbrew woli posadzić, możemy przemocą zatrzymać w biegu, udaremnić wysiłek”⁶. Barbara Smolińska-Theiss dodaje: „Dziecko ma niezbywalną godność, jest najwyższą wartością z tej racji, że jest człowiekiem. (...) Godności nie można odebrać, ale można ją zniszczyć przemocą, wojną, biedą”⁷. Zatem walczący o prawa dzieci widzi ich trud, który łatwo wygasić, uniemożliwić siłą mięśni dorosłych. Dziecko wówczas staje się przedmiotem, używanym i przedstawianym z miejsca na miejsce, nieposiadającym własnej woli, a jeśli taką mającym, to z niej wyzbytym przemocą. Konceptualizacja tak pojmowanej dziecięcości niweczy godność osoby. Korczak pisze dalej: „Są niby dwa różne życia: ich – poważne i godne szacunku, i nasze – niby na żart. Że mniejsi i słabsi, więc jakby zabawka tylko. (...) Więc dopiero będą, więc jakby ich jeszcze nie było. A przecież jesteśmy”⁸. Henryk Goldszmit przemawia głosem dzieci, które są pozbawione wolności i prawa do bycia tym, kim są. Potrzeby dziecka: ruchu, ciszy, chęci bazgrania, chęci myślenia – często bywają przez dorosłych uznane za nieważne. Według omawianego pedagoga nie są to wady, lecz predyspozycje, które nauczyciele i inni dorośli marnują, nie rozwijając ich i je blokując. Tym samym hamują oni wspomniany we wstępie harmonijny rozwój dziecka. Choć książka *Dzieci ulicy* J. Korczaka została napisana w 1901 roku, jej treść jest uniwersalna: „Charaktery ich są zupełnie różne. Dziewczynkę łatwo nam będzie wprowadzić na odpowiednią drogę, ale z chłopcem, zdaje mi się, nie poradzimy sobie tak łatwo. Jest zepsuty, zdaje się, że mu nieźle było w domu, i jest uparty, samodzielny”⁹. To fragment rozmowy hrabiów Zarzyckich o Antku i Mani, fikcyjnych dzieciach, które sprzedał im ich biologiczny ojciec. W innej książce H. Goldszmit pisze: „Nie, nawet w ciągu miesięcy ciąży ani w godzinach porodu dziecko nie jest twoje”¹⁰. Podkreśla tym samym, że dziecko nie jest towarem. Zdaniem J. Korczaka nie można decydować za dziecko, jego decyzyjność i samodzielność jest związana z jego godnością. Człowiek duży czy mały ma wartość w samym sobie, a tym samym jest dzielny. „Dzielność nie jest

⁶ J. Korczak, *Prawo do szacunku*, Warszawa – Kraków 1948, s. 5.

⁷ B. Smolińska-Theiss, *Korczakowskie narracje pedagogiczne*, Kraków 2014, s. 165.

⁸ J. Korczak, *Pisma wybrane*, Warszawa 1978, t. 3, s. 403.

⁹ J. Korczak, *Dzieci ulicy*, Warszawa 1901, s. 54.

¹⁰ J. Korczak, *Jak kochać dziecko. Dziecko w rodzinie*, Warszawa – Kraków 1929, s. 9.

niczym innym, jak właśnie wyrazem akceptowania wartości moralnych w indywidualnym życiu człowieka, a przede wszystkim ich realizacją w aktach woli i działania”¹¹ – pisze Janina Świrko-Pilipczuk. Zatem dziecko uparte w swoim dążeniu do osiągnięcia celu oraz samodzielne w jego zdobywaniu jest taką osobą, o jaką J. Korczak walczył w swoim modelu wychowania. Zresztą jest to tożsame z twierdzeniami psychologii rozwoju człowieka, która eksponuje aktywność dziecka w wieku wczesnoszkolnym jako główne zadanie rozwojowe człowieka w tym okresie¹². Piękna idea J. Korczaka została przez niego ujęta w zdaniu: „Nie dajemy miłości człowieka, bo nie ma miłości bez przebaczenia, a przebaczać – to mozół, to trud, który każdy sam musi podjąć”¹³. Goldszmit eksponuje samodzielność, kierowanie się własną wolą, podejmowanie własnych decyzji jako kluczowe elementy wychowania, a równocześnie niezbędne do zachowania własnej godności oraz wolności.

Przytoczone poglądy słynnego pedagoga są uniwersalne, o czym świadczy ich przełożenie na język sztuki, którego dokonała w 2017 roku Sharon Lockhart. Projekt „Mały przegląd”, który przedstawiała, został zrealizowany na podstawie czasopisma dla dzieci i młodzieży stworzonego przez doktora Korczaka¹⁴. W 2012 roku przetłumaczono *Kaytek the Wizard* w Nowym Jorku, tym samym umiędzynarodawiając dzieło H. Goldszmita¹⁵.

Procedura badawcza

Do realizacji badań posłużono się metodą analizy dokumentów¹⁶ za pomocą techniki *desk research*¹⁷. Dokonano kwerendy medialnej w celu wyszukania stron internetowych odnoszących się do tematu „kącików ciszy” w szkołach.

¹¹ J. Świrko-Pilipczuk, *Samo-dzielność w filozoficznych poglądach i koncepcjach człowieka – implikacje pedagogiczne*, Szczecin 2011, s. 100.

¹² A.I. Brzezińska, K. Appelt, B. Ziółkowska, *Psychologia rozwoju człowieka*, Sopot 2016, s. 164.

¹³ J. Korczak, *Carnet de Janusz Korczak*, Cracovie – Budapest 2016, s. 29.

¹⁴ *Co zobaczymy za granicą w sztuce w 2017 roku*; Culture.pl (dostęp: 11.02.2018).

¹⁵ *Od „Kajtusia Czarodzieja” do „Map” – zagraniczne przekłady polskich książek dla dzieci*; Culture.pl (dostęp: 11.02.2018).

¹⁶ T. Pilch, *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 1998, s. 85.

¹⁷ Z. Bednarowska, *Desk research – wykorzystanie potencjału danych zastanych w prowadzeniu badań marketingowych i społecznych*, „Marketing i Rynek” 2015, nr 7, s. 18.

Najpierw wyszukano informacji na interesujący temat, a następnie poszerzono je w odniesieniu do celów badawczych¹⁸. Przeanalizowano trzy strony: sp70.waw.pl¹⁹; radioszczecin.pl²⁰; bielskobiala.wyborcza.pl²¹.

Materiał badawczy zawiera perspektywę odbioru „kącików ciszy” przez osoby piszące czy relacjonujące wydarzenia szkolne. Istotne jest to, że owe trzy źródła prezentują odmienny stosunek do badanych stref. Dzięki temu można uzyskać bardziej obiektywny obraz tych stref w szkołach.

Problem badawczy zrealizowano w oparciu o następujące fazy badania: 1. *Desk research* wspomagający; 2. Przypisanie do linków numerów 1–3; 3. *Desk research* zasadniczy; 4. Stworzenie kategorii wyników; 5. Przypisanie rezultatów do trzech kategorii.

Badanie przeprowadzono z wykorzystaniem prywatnego laptopa ze stałym dostępem do internetu Wi-Fi.

Wyniki badań

Wyszukane trzy strony (sp70.waw.pl²²; radioszczecin.pl²³; bielskobiala.wyborcza.pl²⁴) przeanalizowano pod kątem problemu badawczego: Jakie znaczenia nadaje się tworzonemu w szkołach „kącikom ciszy” na podstawie informacji ze stron internetowych? Otrzymano łącznie sześć wypowiedzi na ten temat. Podzielono je na trzy segmenty, przy czym każdy z nich reprezentuje inną stronę internetową. Segment 1 dotyczy strony sp70.waw.pl; segment 2 reprezentuje stronę radioszczecin.pl; segment 3 odnosi się do strony bielskobiala.wyborcza.pl. Do każdego segmentu przydzielono dwie wypowiedzi. Segment 1: „We współpracy z Radą Rodziców oraz Samorządem Uczniowskim udało się stworzyć miejsce, gdzie będzie można odpocząć od zgiełku i hałasu”; „Ponadto Samorząd Uczniowski zorganizował konkurs na logo kącika ciszy”²⁵. Segment 2: „Dzieci spędzające w nim czas muszą się podporządkować jednej zasadzie – w strefie nie można krzyczeć”; „Są tam stoliki z grami planszowy-

¹⁸ Tamże, s. 19.

¹⁹ <http://sp70.waw.pl/kacik-ciszy> (dostęp: 9.02.2018).

²⁰ W. Zagaj, *Nowość w SPI. Specjalna strefa dla dzieci*; <http://radioszczecin.pl/1,129264,nowosc-w-sp1-specjalna-strefa-dla-dzieci-zdjecia&s=1&si=1&sp=1> (dostęp: 9.02.2018).

²¹ M. Czyżewski, *W szkole zorganizowali strefę ciszy*; <http://bielskobiala.wyborcza.pl/bielskobiala/7,88025,22969728,w-szkole-zorganizowali-strefe-ciszy-uczniowie-musza-sie-bezwzglednie.html> (dostęp: 9.02.2018).

²² <http://sp70.waw.pl/kacik-ciszy> (dostęp: 9.02.2018).

²³ W. Zagaj, *Nowość w SPI...*

²⁴ M. Czyżewski, *W szkole zorganizowali...*

²⁵ <http://sp70.waw.pl/kacik-ciszy...>

mi, kolorowy dywan i ściany, regał z książkami”²⁶. Segment 3: „Jak wyjaśniają urzędnicy z gminy Jasienica, jest to kąć relaksacyjny dla uczniów, którzy chcą odpocząć, poczytać i zrelaksować się w ciszy i spokoju”; „Uczniowie muszą bezwzględnie podporządkować się obowiązującemu regulaminowi, a więc przede wszystkim zachować ciszę i nie zakłócać jej innym uczniom przebywającym w pomieszczeniu – informuje urząd gminy”²⁷.

W dalszej kolejności wyodrębniono trzy perspektywy odnoszące się do „kąćków ciszy” w szkołach: neutralną, pozytywną i negatywną. Do powstałych perspektyw przypisano poszczególne segmenty. I tak perspektywa neutralna zawiera segment 2; perspektywa pozytywna segment 1 i 3, a perspektywa negatywna segment 2 i 3. Oznacza to, że segment 1 i wyodrębnione w nim wypowiedzi są tylko i wyłącznie pozytywne; natomiast w segmencie 2 wypowiedź druga jest neutralna, a pierwsza negatywna; w segmencie 3 jest zamieszczona w pierwszej kolejności wypowiedź pozytywna, a jako druga negatywna.

Dyskusja

„Kąćki ciszy” w doniesieniach ze stron internetowych są ujmowane z trzech perspektyw. Okazuje się, że są to miejsca dobre dla odpoczynku dzieci, miejsca będące kolejnym prezentowaniem władzy dorosłych nad dziećmi oraz miejsca wydzielone z przestrzeni szkoły, gdzie umieszczono różnego rodzaju gry, a ich dodatkowym wyróżnikiem są kolorowe ściany. Na temat „kąćków ciszy” pisze się w literaturze przedmiotu. Mówi o ich pojawieniu się oraz omawia je w kontekście proksemika edukacji: czy sprzyjają pojawieniu się interakcji społecznych²⁸.

Przytoczone powyżej poglądy H. Goldszmita pozwalają sądzić, że J. Korczak był przeciwny strefom ciszy, jednak sam takie miejsce stworzył. „Pokój ciszy” pojawił się w jednym z założonych przez tego pedagoga domów wychowawczych. Było to miejsce tylko dla dzieci starszych i personelu²⁹. Jego powstanie tłumaczono następująco³⁰. Ten, kto ma starsze rodzeństwo, wie, że starsze dzieci są tak samo personelem jak osoby dużo starsze. Widać tę sytuację również na wsiach, gdzie niemalże na każdym kroku dziecko jest śledzone, ponieważ wszyscy znają wszystkich (ze względu na małą liczebność społeczną). To pozwala

²⁶ W. Zagaj, *Nowość w SPI...*

²⁷ M. Czyżewski, *W szkole zorganizowali...*

²⁸ E. Rogalska, *Pedagogika milczenia...*, dz. cyt.

²⁹ J. Korczak, *Pamiętnik i inne pisma z getta*, Warszawa 2012, s. 187, 297; E. Rogalska, *Pedagogika milczenia...*, dz. cyt.

³⁰ J. Korczak, *Pamiętnik...*, dz. cyt., s. 187, 235.

wnioskować, że pomimo wiedzy, czego dzieci potrzebują, i jej akcentowania na łamach własnych utworów, Stary Doktor sam ograniczał dzieci pewnymi rygorami. Czy tym samym ograniczał wolność, która jest niezbędną do zachowania godności? Można ów fakt interpretować jako załączek „kącików ciszy”, które najpierw zostały pomyślane dla personelu, a następnie – we współczesnej rzeczywistości szkolnej – przeniesione jako pomysł służący dobru dzieci. Zatem istnienie strefy ciszy w szkołach na bazie poglądów J. Korczaka można odczytywać jako przydatne dla organizmu człowieka dorosłego, personelu. Powstawały one z myślą o późniejszym ich wyeksponowaniu w przestrzeni dziecięcej. Inne podejście mówi jednak o takich strefach jako kolejnym przejawie szerszenia władzy nad dzieckiem.

Francuski filozof Michael Foucault uznał, że filozofia widziała we władzy możliwość odbudowania immanentnego ciała społecznego oraz eksponowania przez dyscyplinę „przymusu wobec ciała”³¹, czyli takiej przestrzeni społeczno-psychicznej, którą można dowolnie ujarzmić i kształtować. Jak wiemy, J. Korczak był filozofem wychowania³². W swoich pracach eksponował on jednak inną wizję immanentnego ciała społecznego – takiego, które byłoby pozbawione dyktatora, które byłoby wolne i miało godność, prawo do samostanowienia oraz samodzielności.

Dorota Klus-Stańska oraz Marzena Nowicka piszą: „Młodszy uczniowie są zdolni do podejmowania zagadnień znacznie poważniejszych, niż te, które przewidziała dla nich szkoła”³³. Badaczki rzeczywistości wczesnoszkolnej dostrzegają współcześnie władzę ogarniającą każdy aspekt bytowania dziecka w szkole. Zadania rozwojowe nie są dopasowane do możliwości rozwojowych dzieci. Czy jednak „kąciki ciszy” można uznać za element przestrzeni, który umożliwia podjęcie trudniejszej problematyki, jaką jest chociażby własna samotność, „rozmowa z samym sobą” czy dziecięce zrozumienie istoty ciszy w życiu człowieka. Pytanie to pozostaje otwarte.

Tomasz Szukdlarek na łamach artykułu o rynkowym kształceniu w ramach Uniwersytetu pisał: „Ideologiczna mobilizacja zawsze jest zarazem konfrontacją z czymś innym, zawsze coś zwalcza”³⁴. Idąc tropem tego badacza, można uznać, że „kąciki ciszy” mają na celu zwalczanie hałasu, co jest zbieżne z analizą

³¹ M. Foucault, *Nadzorować i karać. Narodziny więzienia*, Warszawa 2009, s. 165.

³² D. Kubicka, *Doniosłość codzienności w filozofii wychowania Janusza Korczaka*, „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne” 2016, nr 1.

³³ D. Klus-Stańska, M. Nowicka, *Sensy i bezsensy edukacji wczesnoszkolnej*, Warszawa 2005, s. 88.

³⁴ T. Szukdlarek, *Robotnicy wiedzy i edukacja akademicka*, w: *Wiedza. Ideologia. Władza. O społecznej funkcji uniwersytetu w społeczeństwie rynkowym*, red. P. Żuk, Warszawa 2012, s. 220.

badanych stron internetowych odnoszących się do tego zjawiska. Zatem można powiedzieć, że J. Korczak poszukiwał ciszy w „pokoju ciszy” i zwalczał swój własny hałas. Jeżeli każda idea ma na celu neutralizować coś, to „pokój ciszy” H. Goldszmita mógł neutralizować zakłócanie immanentnej natury dziecka przez samego Korczaka.

Honorata Majewska w artykule odnoszącym się do własnego doświadczenia paradygmatu konstruktywistycznego zadała sobie pytanie: „Kim uczyniła mnie szkoła?”. Podkreśliła, że dziecko najlepiej wymyśla w strefie ciszy. Wobec tego, jaki jest sens „niszczenia zdolności twórczych” przez szkołę?³⁵ Odnieśmy twierdzenie badaczki do „kącików ciszy”. Można uznać, że przestrzeń stworzona dla dzieci lubiących ciszę jest pozytywnym aspektem transformacji zachodzących w szkole. Jeżeli dziecko najlepiej wymyśla i jest twórcze w ciszy, to miejsce takie może sprzyjać pojawieniu się artyzmu duszy, wszak „wychowywać do twórczej wolności, to powracać do pierwszego poetyckiego życia, które jest w każdym z nas i ma wartość źródła”³⁶.

Reasumując, oceny „kącików ciszy” w szkołach, jak wynika z doniesień ze stron internetowych, są różne. Wyodrębniono ich trzy rodzaje: neutralne, pozytywne oraz negatywne. Artykuł niniejszy jest wprowadzeniem do badań nad „kącikami ciszy” w odniesieniu do poglądów Janusza Korczaka i współczesnych myśli badaczy edukacji. Na pewno temat nie został wyczerpany. W zamierzeniu autorki artykuł miał być jedynie zarysem problematyki i pokazywać różne spojrzenia na „kąciki ciszy”.

Bibliografia

Bednarowska Z., *Desk research – wykorzystanie potencjału danych zastanych w prowadzeniu badań marketingowych i społecznych*, „Marketing i Rynek” nr 7, 2015.

Brzezińska A., Appelt K., Ziółkowska B., *Psychologia rozwoju człowieka*, Wydawnictwo GWP, Sopot 2016.

Chęcińska U., *Pedagogika żartobliwa według Janusza Korczaka i Joanny Kulmowej. Prolegomena*, w: *Janusz Korczak pisarz*, red. A.M. Czernow, Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Warszawa 2013.

Co zobaczymy za granicą w sztuce w 2017 roku; Culture.pl (dostęp: 11.02.2018).

³⁵ H. Majewska, *Kim uczyniła mnie szkoła? Własne doświadczenie dydaktyczne w perspektywie konstruktywizmu*, w: *Dokąd zmierza Polska szkoła?*, red. D. Klus-Stańska, Warszawa 2008, s. 338.

³⁶ U. Chęcińska, *Pedagogika żartobliwa według Janusza Korczaka i Joanny Kulmowej. Prolegomena*, w: *Janusz Korczak pisarz*, red. A.M. Czernow, Warszawa 2013, s. 160.

Czyżewski M., *W szkole zorganizowali strefę ciszy*; <http://bielskobiala.wyborcza.pl/bielskobiala/7,88025,22969728,w-szkole-zorganizowali-strefe-ciszy-uczniowie-musza-sie-bezwzglesnie.html> (dostęp: 9.02.2018).

Foucault M., *Nadzorować i karać. Narodziny więzienia*, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 2009.

<http://sp70.waw.pl/kacik-ciszy> (dostęp: 9.02.2018).

Klus-Stańska D., Nowicka M., *Sensy i bezsensy edukacji wczesnoszkolnej*, WSiP, Warszawa 2005.

Korczak J., *Carnet de Janusz Korczak*, Wydawnictwo Austeria, Cracovie – Budapest 2016.

Korczak J., *Dzieci ulicy*, Druk i Lit. F. Kasprzykiewicza, Warszawa 1901.

Korczak J., *Jak kochać dziecko. Dziecko w rodzinie*, Wydawnictwo J. Mortkowicza, Warszawa – Kraków 1929.

Korczak J., *Momenty wychowawcze*, Nasza Księgarnia, Warszawa – Łódź 1924.

Korczak J., *Pamiętnik i inne pisma z getta*, Wydawnictwo Wab, Warszawa 2012.

Korczak J., *Pisma wybrane, t. 3*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1978.

Korczak J., *Prawo do szacunku*, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa – Kraków 1948.

Kubicka D., *Doniosłość codzienności w filozofii wychowania Janusza Korczaka*, „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne” nr 1, 2016.

Kunicka M., *Nowy paradygmat kulturowy*, „Kultura. Media. Teologia” nr 19, 2014.

Majewska H., *Kim uczyniła mnie szkoła? Własne doświadczenie dydaktyczne w perspektywie konstruktywizmu*, w: *Dokąd zmierza Polska szkoła?*, red. D. Klus-Stańska, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2008.

Od „Kajtusia Czarodzieja” do „Map” – zagraniczne przekłady polskich książek dla dzieci; Culture.pl (dostęp: 11.02.2018).

Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych*, Wydawnictwo Akademickie ŻAK, Warszawa 1998.

Rogalska E., *Pedagogika milczenia w życiu i twórczości Janusza Korczaka*, praca magisterska, Szczecin 2017.

Siemień B.M., *Słowo łączy pokolenia: Korczak współczesnym biblioterapeutą?*, „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” nr 3, 2014.

Smolińska-Theiss B., *Korczakowskie narracje pedagogiczne*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2014.

Szkudlarek T., *Robotnicy wiedzy i edukacja akademicka*, w: *Wiedza. Ideologia. Władza. O społecznej funkcji uniwersytetu w społeczeństwie rynkowym*, red. P. Żuk, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012.

Świrko-Pilipczuk J., *Samo-dzielność w filozoficznych poglądach i koncepcjach człowieka – implikacje pedagogiczne*, Wydawnictwo ZAPOL, Szczecin 2011.

Zagaj W., *Nowość w SP1. Specjalna strefa dla dzieci*; <http://radioszczecin.pl/1,129264,nowosc-w-sp1-specjalna-strefa-dla-dzieci-zdjecia&s=1&si=1&sp=1> (dostęp: 9.02.2018).